

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Кваліфікаційна робота

**АРХЕОЛОГІЯ ГОЛОВНИХ УБОРІВ, ЦЕРЕМОНІАЛЬНОГО ОДЯГУ ТА
ПРИКРАС ЯК СИМВОЛІВ ВЛАДИ**

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Берент Ірина Іванівна,
здобувачка
освітнього ступеня «магістр»
заочної форми навчання

Озимчук Олег Борисович,
науковий керівник,
кандидат історичних наук, доцент

Рівне 2024

АНОТАЦІЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Берент І.І. Археологія головних уборів, церемоніального одягу та прикрас як символів влади. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр. Рівне: РДГУ, 2024. с.

Науковий керівник: Озимчук О.Б., кандидат історичних наук, доцент.

Актуальність теми полягає в комплексному дослідженні головних уборів, церемоніального одягу та прикрас, що репрезентували владу в період рабовласницького та феодального ладу, на основі аналізу археологічних та іконографічних джерел.

Метою магістерської роботи є характеристика та класифікація особливостей археологічних артефактів, що уособлювали державну владу, символізували політичне та соціальне панування.

Об'єкт дослідження – археологічні, іконографічні та писемні джерела XXVIII ст. до н.е. – XVI ст. н.е., виявлені науковцями в XIX-XXI століттях.

Предмет дослідження – аналіз характерних особливостей головних уборів, церемоніального одягу та прикрас правителів рабовласницьких і феодальних держав Близького Сходу та Європи.

Опираючись на критичний аналіз джерельного матеріалу в магістерській роботі проаналізовані особливі візуальні символи влади (головні убори, церемоніальний одяг, прикраси); охарактеризовано причини використання у різних народів Близького Сходу та Європи специфічних і унікальних предметів одягу для підкреслення винятковості в соціумі; доведено вплив регіональних і культурно-традиційних факторів на своєрідність головних уборів, церемоніального одягу та прикрас, притаманних монархам в період рабовласницького та феодального ладу.

Ключові слова: кідарис, тіара, діадема, митра, скіпетр, урей, дешрет, хеджет, пшент, табарна, лабріс, пектораль, хітон, гіматій, фібула, тога, клавус, палудамент, фалера, корона, аграф, стемма.

ABSTRACT OF THE MASTER'S THESIS

Berent I.I. Archaeology of headwear, ceremonial clothing and jewelry as a symbol of authority. Qualification work for master's degree. Rivne: RDGU (RSHU), 2024.

Research advisor: Ozymchuk O.B., Candidate of Historical Sciences, Docent.

Relevance of the topic lies in complex research of headwear, ceremonial clothing and jewelry, which represented authority during the period of slave-owning and feudal systems based on analysis of archaeological and iconographic sources.

Purpose of the master's thesis is characterization and classification of peculiarities of archaeological artefacts that personified state authority and symbolized political and social leadership.

Objects of research are archaeological, iconographic and written sources from XXVIII c. B.C. - XVI c. A.C. found by scientists in XIX-XXI centuries.

Subject of research is an analysis of characteristic features of headwear, ceremonial clothing and jewelry worn by rulers of slave-owning and feudal states in Near East and Europe.

In the master's thesis, based on critical analysis of source material (archaeological and iconographic sites) special visual symbols of authority (headwear, ceremonial clothing and jewelry) were analyzed; were characterised reasons of use of specific and unique clothing items to highlight one's position in society among different nations in Near East and Europe; was proven an influence of regional, cultural and traditional factors on distinctiveness of headwear, ceremonial clothing and jewelry commonly used by monarchs during the period of slave-owning and feudal systems.

Keywords: kidaris, tiara, diadem, miter, scepter, uraeus, deshret, hedge, pshent, tabarna, labris, pectoral, chiton, himatium, fibula, toga, clavus, paludamentum, phalera, crown, agraph, stemmata.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ МАГІСТЕРСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Стародавні, античні та середньовічні джерела.....	8
1.2. Сучасна наукова зарубіжна та вітчизняна історіографія.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ГОЛОВНИХ ПРИКРАС – СИМВОЛІВ ВЛАДИ ПЕРІОДУ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ	19
2.1. Символи влади Месопотамії (Шумер, Вавилонія, Ассирія).....	19
2.2. Трансформація головних уборів символів влади у стародавньому Єгипті.....	27
2.3. Держави Східного Середземномор'я та Близького Сходу.....	37
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА АРХЕОЛОГІЧНИХ АРТЕФАКТІВ СИМВОЛІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В ЧАСИ АНТИЧНОСТІ	48
3.1. Крито-Мікенський період.....	48
3.2. Класична Античність та Елліністичний період.....	52
3.3. Стародавній Рим.....	60
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВІ РИСИ ГОЛОВНИХ УБОРІВ – СИМВОЛІВ ВЛАДИ В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	68
4.1. Кельтські символи влади та їх романізація під час Великого переселення народів.....	68
4.2. Головні убори правителів Візантії у період раннього середньовіччя.....	75
4.3. Символи влади європейського середньовіччя.....	81
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	97